

Cyfarwyddiadau ar gyfer Cyflwyno Data i'r Cofnodion Amgylchedd Hanesyddol Cymru (CAH)



The screenshot shows a GIS interface with a map of Bronydd Isaf. On the left, there is a metadata panel for 'Core [31723]' listing various archaeological features. The main panel displays a table of data for WAT PRN GAT69, including details on site type, period, and evidence.

WAT PRN	Rank	Type	Type uncertainty	Period	Broad class
GAT69	1	FIELD SYSTEM	0	MULTIPERIOD	Agriculture and Subsistence

WAT PRN	Evidence	Condition	Year	Rating	Event PRN
GAT69	EARTHWORK	DAMAGED	1998	FAIR	40448

WAT PRN	Source type	Author
GAT69	Mention	Ordnance Survey
GAT69	Desc. Text	Caffell, G

WAT PRN	Relationship	Resource
GAT69	Same as	National Monuments Record Wales NPRN

The right side of the screenshot shows the 'Archwilio' website interface, featuring a map of Wales, a 'Welcome' message, and a sidebar with navigation options like 'Home', 'What is Archwilio?', and 'Conditions of Use'.

Ymddiriedolaethau Archaeolegol Cymru
Gorffennaf 2018

Cyfarwyddiadau ar gyfer Cyflwyno Data i Gofnodion Amgylchedd Hanesyddol Cymru (CAH)

Fersiwn: 1

Dyddiad Gorffennaf 2018

Dyddiad Adolygu: Awst 2019

Disgrifiad Bwriad y ddogfen hon yw i ddarparu cyfarwyddyd er mwyn i ddefnyddwyr CAH allu cyflwyno data mewn fformat y gellir ei integreiddio'n rhwydd i'r CAHau rhanbarthol, sydd bellach yn statudol, gan roi ystyriaeth i'r angen i ddarparu fersiynau Cymraeg o rai meysydd mewn mathau penodol o brosiectau yn unol â deddfwriaeth newydd.

Ffynhonnell: Mae rhywfaint o ddylanwad dogfen ddrafft Ymdiriedolaeth Archaeolegol Gwynedd (YAG) o 2014 *Canllawiau i Gontractwyr ar Gofnodion Amgylchedd Hanesyddol* ar y ddogfen hon, ond mae wedi cael ei hadolygu a'i diweddarau'n sylweddol gan Ymdiriedolaeth Archaeolegol Morgannwg-Gwent (YAMG), ar y cyd ag Ymdiriedolaethau Archaeolegol eraill yng Nghymru, Cadw a CBHC, er mwyn adlewyrchu statws statudol CAHau Cymru yn sgil Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2016.

Fformat: Dogfen Word

Statws: Gweithredol

Yn berthnasol i: CAHau Cymru

Gweithdrefn ddiweddarau: I'w diweddarau yn ôl yr angen gan yr Archaeolegwyr CAH yn Ymdiriedolaethau Archaeolegol Cymru

Nifer y tudalennau: 25 tudalen, yn cynnwys Atodiad A – Ffurflen Cyflwyno Gwybodaeth CAH Cymru

Lluniwr y ddogfen gyfredol: Charina Jones, YAMG, mewn cydweithrediad â Swyddogion CAH CYMRU

Diweddarwyd y tro diwethaf gan: Calli Rouse, YAMG

Perchennog: Ymdiriedolaethau Archaeolegol Cymru

Cysylltu: Ymdiriedolaeth Archaeolegol Clwyd-Powys (YACP), Ymdiriedolaeth Archaeolegol Dyfed (YAD), Ymdiriedolaeth Archaeolegol Morgannwg-Gwent (YAMG), Ymdiriedolaeth Archaeolegol Gwynedd (YAG) (manyllion cyswllt yn Adran 7)

Amodau mynediad: Mae'r ddogfen hon ar gael i'r cyhoedd. Mae delweddau o fapiau a ddefnyddir yn y ddogfen hon dan © Hawlfraint y Goron ac YAMG (hawl dros gronfeydd data ac IPR).

Cyfarwyddiadau ar gyfer Cyflwyno Data i Gofnodion Amgylchedd Hanesyddol Cymru (CAH)

Cynnwys

1. Cyflwyniad a Phwrpas	4
2. Gwybodaeth a gasglwyd trwy ddulliau anffurfiol	6
2.1. Ffurflen Gyflwyno Gwybodaeth CAH	6
3. Data a gynhyrchir drwy ddull ffurfiol – trosolwg	7
4. Gofynion Penodol Cyflwyno Data i CAHau	9
4.1. Gofynion Iaith	9
4.2. Crynodebau	10
4.3. Adroddiadau ar Brosiectau	12
4.4. Data Prosiectau	13
4.5. Ffotograffau	15
4.6. Polygon(au) Digwyddiadau	16
4.7. Polygon(au) Asedau Hanesyddol	17
4.8. Metaddata Ychwanegol	18
5. Safonau Data Amgylchedd Hanesyddol a Thesawrysau i Gymru	19
5.1. Defnyddio heritagedata.org	19
5.2. Safonau Archifo	20
6. Cytundeb a Hawlfraint Data	21
6.1. Atgynhyrchu data dan Hawlfraint CAH	21
6.2. Cytundeb Data	21
6.3. Atgynhyrchu data nad yw dan Hawlfraint CAH	22
7. Manylion Cyswllt	23
8. Rhestr Termau a Chysyniadau	24
Atodiad A - Ffurflen Gyflwyno Gwybodaeth CAH CYMRU	26

Ffigurau

Ffigur 1.	Trosolwg o ofynion cyflwyno data CAH yn ôl y math o brosiect	8
Ffigur 2.	Gwybodaeth sy'n ofynnol ar gyfer cofnodion asedau hanesyddol	14
Ffigur 3.	Gwybodaeth ychwanegol y gellir ei chofnodi ar gyfer asedau hanesyddol	15
Ffigur 4.	Gwybodaeth sy'n ofynnol ar gyfer darluniau gofodol o brosiectau archaeolegol	17
Ffigur 5.	Enghraifft o bolygon digwyddiad yn dangos ardal arolwg geoffisegol ar gyfer Castle Field	17
Ffigur 6.	Gwybodaeth sy'n ofynnol ar gyfer darluniau gofodol o asedau hanesyddol	17
Ffigur 7.	Enghraifft o bolygon safle yn dangos ardal Deri-du House a Thir Amgaeëdig ar fap OS Argraffiad 1af.	18
Ffigur 8	Dull o chwilio am gyfieithiadau o dermau yn heritagedata.org	20

1. Cyflwyniad a Phwrpas

Mae'r wybodaeth yn CAHau Cymru wedi ei chasglu o nifer o wahanol ffynonellau. Weithiau bydd data'n cael ei chyflwyno'n achlysurol, gan bobl sydd wrthi'n gwneud eu gwaith ymchwil eu hunain, neu gan unigolion sydd wedi canfod rhywbeth o ddiddordeb archaeolegol ac yn dymuno mwy o wybodaeth. Fodd bynnag, cynhyrchir y *rhan fwyaf* o wybodaeth newydd CAH gan brosiectau penodol a gwaith archaeolegol proffesiynol a wneir ledled Cymru.

Nod y canllawiau hyn yw rhoi cymorth i unrhyw un sy'n creu gwybodaeth am amgylchedd hanesyddol Cymru er mwyn ei chyflwyno i'r CAHau. Mae'n arfer da cyflwyno'r wybodaeth hon i'r CAH rhanbarthol perthnasol ar ffurf:

- sy'n cydymffurfio â safonau cenedlaethol ar gyfer rheoli data
- a fydd yn ei gwneud yn hygyrch i gynulleidfa eang
- hawdd ei rheoli, ei chynnal a'i chadw, ac sy'n rhwydd ac yn fwy cost-effeithiol i'w ychwanegu ati.

Mae'n hanfodol darparu gwybodaeth newydd neu sydd wedi'i diweddarau i'r CAH er mwyn cynorthwyo'r gwaith ymchwil, gwarchod a chadwraeth parhaus yr amgylchedd hanesyddol Cymru. Mae'r CAHau statudol yn sail i'r holl waith archaeolegol a wneir yng Nghymru ac yn darparu pwynt mynediad at gyfoeth o wybodaeth bwysig.

Dylai'r rhai sy'n gwneud gwaith fel rhan o'r broses gynllunio sicrhau fod gwybodaeth yn cael ei chyflwyno yn unol â'r ddogfen hon a'r canllawiau cysylltiedig. Gofynnir i'r rhai sy'n gweithio'r *tu allan* i'r broses gynllunio ystyried y cyfarwyddyd hwn wrth baratoi data ar gyfer y CAHau.

Gofynnir i ddefnyddwyr CAH ddarparu gwybodaeth newydd neu wedi'i diweddarau a gynhyrchwyd yn sgil defnyddio neu ddadansoddi data CAH i'r cofnod perthnasol o fewn chwe mis o gwblhau'r prosiect neu o fewn amser y cytunwyd arno ymlaen llaw â staff CAH¹. Mae cyflwyno gwybodaeth neu ddata wedi'u diweddarau i'r CAH yn un o'r amodau yn Nhelerau ac Amodau Mynediad y cofnod. Isod yn Adran 3 ceir crynodeb o'r wybodaeth y mae gofyn ei chyflwyno.

Ac eithrio gwybodaeth sy'n ymwneud â materion morwrol, **nid** yw Cymru'n cymryd rhan yn y fersiwn gyfredol o beirianwaith OASIS ar gyfer adrodd ar wybodaeth a'i rhoi ar gadw (<https://oasis.ac.uk>). Fodd bynnag, bydd CAHau Cymru yn cyfrannu i lyfrgell llenyddiaeth lwyd y Gwasanaeth Data Archaeolegol a, lle bo'n berthnasol, i gofnodion digwyddiadau maes o law.

Adeg y cyflwyno bydd cyfranwyr CAH yn cael y cyfle i lofnodi Cytundeb Cyflwyno Data (os nad oes un wedi'i gyflwyno'n flaenorol). Wrth lofnodi Cytundeb Cyflwyno Data, bydd cyfranwyr CAH yn nodi'n fanwl sut y byddent yn dymuno neu ddim yn dymuno i'w data gael ei ddefnyddio gan y CAH. Gweler Adran 6 isod am ragor o fanylion.

¹ Eitem 10 'Ymddiriedolaethau Archeolegol Cymru Polisi Mynediad ac Adennill Costau
https://www.archwilio.org.uk/arch/pdfs/WATsAccessandCostRecoveryPolicy2017_v3%204.pdf

Mae staff CAH yn hapus i drafod unrhyw ymholiadau ynghylch darparu gwybodaeth fel y nodir isod, neu ynghylch y fformatau gofynnol. Rydym yn croesawu adroddiadau achlysurol am safleoedd newydd, yn ogystal â chywiriadau a gwybodaeth ychwanegol am gofnodion sydd yno eisoes. Mae'n werth nodi hefyd mai dim ond yr wybodaeth orau sydd ar gael ar adeg benodol y gall y CAHau ei chynnwys, felly mae pob cyfraniad yn bwysig. Gweler Adran 7 am fanylion cyswllt.

At ddibenion y ddogfen hon, diffinnir prosiectau a chyfranwyr a ariennir fel a ganlyn:

- prosiectau archaeolegol masnachol
- gwaith prosiect sy'n derbyn cymorth grant a wneir ar ran y Llywodraeth genedlaethol a llywodraeth lleol
- prosiectau ymchwil prifysgolion/academaidd a ariennir yn allanol
- prosiectau sy'n derbyn arian o Gronfa Dreftadaeth y Loteri
- gwaith sy'n derbyn grant Ewropeaidd
- cyrff cyhoeddus lleol a chenedlaethol
- Ymddiriedolaethau a thirfeddianwyr masnachol
- corfforaethau
- sefydliadau masnachol
- gwaith a ariennir drwy grantiau eraill neu incwm a godwyd.

Diffinnir prosiectau a chyfranwyr nad ydynt yn cael eu hariannu fel a ganlyn:

- aelodau o'r cyhoedd
- tirfeddianwyr preifat (datblygiadau nad ydynt yn ymwneud â chynllunio)
- ymchwilwyr preifat
- ysgolion
- grwpiau cymunedol a gwirfoddol nad ydynt yn cael eu hariannu
- myfyrwyr

2. Gwybodaeth a gasglwyd drwy ddulliau anffurfiol

Mae'r adran hon yn berthnasol i ddefnyddwyr CAH sy'n cyflwyno gwybodaeth *nad* yw wedi'i chasglu fel rhan o brosiect ffurfiol. Ni ddylid defnyddio'r dulliau hyn o gyflwyno ar gyfer gwaith ymchwil mawr na phrosiectau maes ac ni **chaniateir** eu defnyddio gan brosiectau a ariennir (dylai prosiectau a ariennir ddilyn y gofynion dan Adrannau 3 a 4).

Bydd gofyn i gyfranwyr penodol ddarparu gwybodaeth ddwyieithog, fel y manylir yn Adran 4 isod.

2.1 Ffurflen Cyflwyno Gwybodaeth CAH

Caiff rhai cyfranwyr i'r CAH, megis unigolion, gwirfoddolwyr a grwpiau cymunedol, gyflwyno gwybodaeth am asedau hanesyddol unigol yn anffurfiol. Mae'r CAHau yn annog defnyddio Ffurflen Cyflwyno Gwybodaeth CAH², yn ddelfrydol ar ffurf ddigidol, er mwyn i'r staff CAH allu diweddarau'r CAH yn gyflym gan ddefnyddio'r wybodaeth allweddol a gofnodwyd ar y ffurflen. Byddem hefyd yn hapus i dderbyn y ffurflen gan ein partneriaid rhannu data i roi gwybod i ni am gywiriadau achlysurol neu wybodaeth newydd (yn amodol ar ofynion dwyieithog ar gyfer cyrff swyddogol, gweler Adran 4.1 isod).

Dyma'r math o wybodaeth y byddem yn disgwyl iddi gael ei chyflwyno gan ddefnyddio'r ffurflen:

- gwybodaeth ychwanegol am ased hanesyddol sy'n bodoli eisoes
 - gwybodaeth wedi'i chywiro am ased hanesyddol sy'n bodoli eisoes, gyda thystiolaeth i'w chefnogi
 - ffotograffau neu wybodaeth yn ymwneud ag ased hanesyddol oedd heb ei gofnodi'n flaenorol.
- Ar gyfer ffotograffau, dylid darparu'r wybodaeth a'r fformat sylfaenol a nodir yn Adran 4.5.

Ar gyfer talpiau mawr o wybodaeth, gofynnir i'r rhai hynny sy'n cyflwyno gwybodaeth, hyd yn oed yn anffurfiol, ddefnyddio strwythur cronfa ddata a dilyn y gofynion ar gyfer cyflwyno data fel y disgrifir yn Adran 4 isod. Mae modd darparu templed ar gais.

² Gweler Atodiad A i'r ddogfen hon.

3. Data a gynhyrchir drwy ddull ffurfiol – trosolwg

Isod, fe welwch restr wirio ar gyfer y gwybodaeth y dylid ei chyflwyno i'r CAHau a gynhyrchir drwy ddull a ariennir neu gan gyfrannwr a ariennir. Dylai cyfrannwyr nad ydynt yn cael eu hariannu ond sy'n cyflwyno swm sylweddol o ddata, fel y nodi yn Adran 2, hefyd ddilyn y canllawiau arfer da ar gyfer cyfrannwyr a ariennir a geir yn Adrannau 3 a 4.

Dylai prosiectau a ariennir gyflwyno'r elfennau a restrir isod, os ydynt yn berthnasol i'r math o brosiect dan sylw. Mae Adran 4 yn rhoi'r manylion ar gyfer fformat data, safonau a chanllawiau cofnodi, a gofynion metadata sylfaenol ar gyfer pob elfen. Dylid anfon yr holl wybodaeth i'r CAH perthnasol yn ddigidol trwy e-bost neu wasanaeth rhannu ffeiliau³ oni wnaed trefniadau gwahanol gyda'r staff.

Rhestr wirio cyflwyno data CAH

- ✓ Adroddiad digidol, lle bo'n berthnasol
- ✓ Gwybodaeth ddwyieithog, fel y disgrifir isod
- ✓ Manylion cyflwyno i archifau
- ✓ Ffotograffau digidol, os ydynt ar gael
- ✓ Polygon(au) digwyddiadau yn dangos ardal yr astudiaeth / ardal y prosiect
- ✓ Polygon(au) Asedau Hanesyddol yn dangos maint yr adnoddau lle maent yn rhan o gylch gorchwyl y prosiect
- ✓ Cronfa ddata prosiect lle bo'n berthnasol e.e. Tabl MS Excel neu GIS
- ✓ Ffurflen Cyflwyno Gwybodaeth, lle bo'n berthnasol
- ✓ Metaddata
- ✓ Cytundeb Cyflwyno Data (y tro cyntaf y bydd sefydliad neu unigolyn yn cyflwyno)
- ✓ Rhybudd Hawlfraint neu ffurflen Eithrio Data, lle bo'n berthnasol

Mae Ffigur 1 isod yn rhoi trosolwg o'r gofynion ar gyfer rhai mathau o brosiectau. Nid yw'n rhestr yn gyflawn, felly cysylltwch â'r CAH perthnasol i gael gwybodaeth os nad yw math eich prosiect neu waith chi wedi'i gynrychioli yn y tabl. Dylai cyfrannwyr gyfeirio at y manylion llawn yn yr adrannau perthnasol isod ynghylch fformat a chynnwys.

³ Gwiriwch p'un a yw'r HER rydych chi'n cyfatebol â defnyddio'r gwasanaethau hyn

Elfen o'r prosiect	Cyfeiriwch at Adran	Asesiad Desg	Arolwg Maes /Ymweliad Safle	Ymchwil	Gorchwyl Gwylio	Gwerthusia d/ Twll Prawf	Cloddiad	Arolwg Cyflwr	Cynllun Rheoli	Arolwg Tirwedd	Arolwg Geoffisegol	Arolwg Adeilad
Adroddiad Digidol	4.2	✓	✓	✓ os gwnaed hyn	✓	✓	✓	✓ os gwnaed hyn	✓	✓	✓	✓
Crynodeb Dwyieithog o'r Adroddiad	4.1	✓	✓	✓ os gwnaed hyn	✓	✓	✓	✓ os gwnaed hyn	✓	✓	✓	✓
Manylion archifo	4.2	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓ os gwnaed hyn	✓ os yw'n berthnasol	✓	✓	✓
Ffotograffau digidol cysylltwch â'r CAH perthnasol ynghylch yr ansawdd gofynnol	4.4	✓ os gwnaed hyn	✓	✓ os gwnaed hyn	✓	✓	✓	✓	✓ os gwnaed hyn	✓	✓ os gwnaed hyn	✓
Ffeil ddigidol yn dangos maint y gwaith	4.5	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn			✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	
Cronfa ddata/ tabl prosiect digidol	4.3	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn			✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn		✓ os gwnaed hyn		
Crynodeb dwyieithog o gofnodion safle newydd	4.1	✓ os oes cronfa ddata/tab l prosiect	✓ os oes cronfa ddata/tab l prosiect	✓ os oes cronfa ddata/tab l prosiect			✓ os oes cronfa ddata/tab l prosiect	✓ os oes cronfa ddata/tab l prosiect		✓ os oes cronfa ddata/tab l prosiect		
Polygon ased hanesyddol digidol	4.6	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn			✓ os gwnaed hyn	✓ os gwnaed hyn		✓ os gwnaed hyn		
Cytundeb Cyflwyno Data	6.2	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓

Ffigur 1. Trosolwg o ofnyion cyflwyno data CAH yn ôl y math o brosiect

4 Gofynion Penodol Cyflwyno Data i CAHau

4.1 Gofynion Iaith

Yn unol â *Rheoliadau Safonau'r Iaith Gymraeg (Rhif 1) 2015*⁴, a gwaith cydymffurfio cysylltiedig sy'n berthnasol i gyflawni gwasanaeth CAH, rhaid i'r holl gofnodion **newydd** sy'n cael eu creu yn y CAH o'r 1af o Ebrill 2016 fod â disgrifiad cryno yn Gymraeg a Saesneg. O ganlyniad, rhaid i'r **holl ddata ac adroddiadau newydd a gyflwynir i'r CAH** gael eu cyflwyno gyda thestunau cryno wedi'u cyfieithu'n briodol.

Mae'r gofyniad yn berthnasol i:

- **gyrff ac awdurdodau cyhoeddus lleol a chenedlaethol**
- **gwaith masnachol a wneir fel rhan o'r broses gynllunio**
- **prosiectau cydweithredol prifysgolion a thraws-sector**
- **Prosiectau HLF a phrosiectau eraill (gan gynnwys rhai dan arweiniad y gymuned) a ariennir gan sefydliadau sy'n dyfarnu grantiau a chyrrff cyllido** lle dylid cael prisiadau ar gyfer gwasanaeth cyfieithu ar gyfer y prosiect.⁵

Caiff ymchwilwyr preifat, ysgolion, y cyhoedd a grwpiau cymunedol lleol na chânt eu hariannu eu hannog i gyflwyno yn iaith eu dewis. Nid oes rhaid i'r data a gyflwynir gan y grwpiau hyn fod yn ddwyieithog. Fodd bynnag, os gall y defnyddwyr hyn roi gwybodaeth ddwyieithog caiff hyn groeso mawr gan CAH Cymru.

Lle bo'r gofyniad iaith yn berthnasol, os byddwch yn paratoi gwybodaeth yn y Saesneg bydd rhaid darparu crynodeb yn y Gymraeg ar gyfer:

- pob ased hanesyddol *newydd*
- *pob* darn o waith archaeolegol (Digwyddiad⁶) a wneir.

Lle bo'r gofyniad iaith yn berthnasol, os byddwch yn paratoi gwybodaeth yn y Gymraeg bydd rhaid darparu crynodeb yn y Saesneg ar gyfer:

- pob ased hanesyddol *newydd*
- *pob* darn o waith archaeolegol (Digwyddiad) a wneir.

Dylid cynnwys crynodebau ar gyfer gwaith archaeolegol (Digwyddiadau) yn yr adroddiad a gyflwynir ar y gwaith i'r awdurdod cynllunio perthnasol a'r CAH.

⁴ <http://www.legislation.gov.uk/wsi/2015/996/schedule/1/made>

⁵ Mae'n bosib y bydd Ymddiriedolaethau Archaeolegol Cymru yn gallu darparu cymorth i fodloni'r gofyniad hwn i ymchwilwyr, ysgolion, grwpiau cymunedol lleol ac aelodau eraill o'r cyhoedd sy'n gwneud gwaith nad yw'n cael ei ariannu.. Fodd bynnag, bydd hyn yn ddibynol ar y llywodraeth yn sicrhau bod adnoddau ar gael i'r Ymddiriedolaethau at y cyfryw ddibenion. Ni allwn ymestyn y cymorth hwn i gyfranwyr y caiff eu gofynion eu hariannu, er enghraifft cyrrff ac awdurdodau cyhoeddus lleol a chenedlaethol, unigolion neu sefydliadau (yn cynnwys ymddiriedolaethau, cwmnïau, partneriaethau neu brifysgolion) sy'n gwneud gwaith ymchwil neu fasnachol a gaiff ei ariannu ac a wneir fel rhan o'r broses gynllunio.

⁶ Mae Gweithgor Cymru ar gyfer Safonau Data ar yr Amgylchedd Hanesyddol yn diffinio *Digwyddiad* fel unrhyw ddarn o waith archaeolegol, boed yn ymwthiol (e.e. cloddiaid), anymwthiol (e.e. arolwg ffotograffig), neu reolaethol (e.e. cynllun rheoli neu reoli llystyfiant) ei natur.

Dylai'r testun gael ei gyfieithu i safon briodol, yn ddelfrydol gan gyfieithydd â phrofiad o weithio yn y sector amgylchedd hanesyddol neu sy'n gyfarwydd â therminoleg y sector. **Ni chaiff** testun a gyfieithwyd yn defnyddio rhaglenni neu wasanaethau cyfieithu awtomatig ei dderbyn.

Ar gais, bydd modd darparu rhestr o gyfieithwyr a byddai'n well cael cyfieithydd sy'n aelod o Gymdeithas Cyfieithwyr Cymru. Mae termau Cymraeg cydnabyddedig o *Fathau o Henebion*, *Digwyddiadau*, *Cyfnodau* archaeolegol a mwy, a fydd o gymorth wrth lunio crynodebau Cymraeg, i'w cael o dan y geiriau cyfatebol Saesneg yn y thesawrysau perthnasol a'r rhestri geiriau ar gyfer gwybodaeth am yr amgylchedd hanesyddol yn <http://heritagedata.org/live/schemes.html> fel y manylir yn Adran 5.

Fel arfer, ni fydd y CAHau yn derbyn adroddiadau sy'n bodloni'r meini prawf cyllido ond sydd wedi'u cyflwyno heb grynodedau dwyieithog. Mewn cyd-destun rheoli cynllunio archaeolegol, y fersiwn derfynol a gymeradwywyd gan berson yn gweithredu fel ymgynghorydd archaeolegol ar ran awdurdod cynllunio lleol neu awdurdod arall dyllai hon fod.⁷

4.2 Crynodebau

Mae'n bwysig fod crynodebau'n cael eu creu yn unol â'r canllawiau isod, er mwyn sicrhau eu bod yn hwylus ar gyfer pob defnyddiwr CAH. Cysylltwch â'r CAH perthnasol os oes gennych unrhyw bryder ynghylch hyn.

Digwyddiadau Archaeolegol

Dylai'r crynodebau, a ddylai, fel canllaw, fod oddeutu 100-250 o eiriau ar gyfartaledd, gan ddibynnu ar faint a chymhlethdod y gwaith a wnaed, gyfeirio at yr isod fel canllaw i'w crynhoi. Byddai'n well cyfieithu'r crynodeb gweithredol yn achos adroddiad prosiect, fodd bynnag, ceir rhai esiamplau eraill isod ar gyfer eu cymharu:

Dylai crynodebau o ddigwyddiadau roi sylw i'r cwestiynau hyn:

- Pwy wnaeth y gwaith?
- Gan bwy y cafodd ei gomisiynu? (dim enwau personol)
- Pa bryd wnaed y gwaith?
- Ble gwnaed y gwaith?
- Pam wnaed y gwaith?
- Pa waith a wnaed?
- Beth oedd canlyniadau'r gwaith?
- Beth oedd y casgliadau? (os oedd rhai)

Enghreifftiau o grynodedau o ddigwyddiadau:

1.  "Cafodd Ymddiriedolaeth Archaeolegol Morgannwg-Gwent ei gomisiynu gan Dŵr Cymru i gynnal

⁷ Gweler *Standard and guidance for archaeological advice by historic environment services* Sefydliad Siartredig yr Archeolegwyr http://www.archaeologists.net/sites/default/files/CifAS&GArchadvice_2.pdf (diweddariad diwethaf, Rhagfyr 2014) yn ogystal â gofynion cynllunio archeolegol lle cânt eu cofnodi: Ar gyfer YAMG, gweler y [Ffurflen Monitro Adroddiad Archaeolegol](#). Ar gyfer YAG, mae Gwasanaeth Cynllunio Archaeolegol Gwynedd yn cyflawni'r swyddogaeth hon. Ewch i <http://www.heneb.co.uk/newplanning.html> am ragor o wybodaeth.

briff gwyllo yn 1995 ym maes parcio Chippenham yn Nhrefynwy, Gwent yn ystod proses cynnal gorsaf pwmpio carthffosiaeth. Canfu gwerthusiad maes cysylltiedig cyn y briff gwyllo hwn bod posib y bu gweithgaredd Rhufeinig ar y safle, fodd bynnag, ni nodwyd safleoedd neu nodweddion archaeolegol oedd yn gysylltiedig â'r cyfnod hwn. Nodwyd llinell derfyn yn cynnwys siarcol a sorod haearn yn y llaid gwaddol oedd yn cynnal y maes parcio modern a lle chafwyd llestri pridd Ôl-canoloesol." (87 o eiriau)

2. "Comisiynwyd Archaeoleg Trefynwy yn 2005 gan berchennog y tŷ i gynnal Briff Gwyllo yn ystod gwaith daear wrth ymestyn ysgubor Old Mill, Rogerstone Grange, St. Aravans, Cas-gwent. Rwbwl, brics a phriddglai wedi'i ailddyddodi oedd y ddaear gan fwyaf. Yn ôl pob tebyg roedd y pridd wedi'i symud i lawr i isbridd naturiol rywbryd yn y gorffennol. Roedd popeth a ganfuwyd yn dyddio'n ôl i'r bedwaredd ganrif ar bymtheg a'r ugeinfed ganrif ac yn fodern. Ni chanfuwyd nodweddion nac arteffactau archaeolegol". (81 o eiriau)
3. "Comisiynwyd Ymddiriedolaeth Archaeolegol Morgannwg-Gwent gan JA Rewbridge Development Services ym Mai 2004 i gynnal asesiad desg er mwyn asesu'r effaith ar adnodd archaeolegol mewn perthynas â datblygiad arfaethedig ar safle Gwernllwynchwyth House gynt. Nodwyd cyfanswm o 20 safle yn ardal yr astudiaeth ac roedd saith ohonynt yn y datblygiad. Canfu'r asesiad y ceid effaith ddifrifol ar chwech o'r saith safle hyn a rhyw gymaint o effaith ar un ohonynt. Ymhlith y mesurau lliniaru a nodwyd i wrthdroi'r effeithiau hyn roedd diogelu Tŷ Injan Rhestredig Gwernllwynchwyth yn y datblygiad ynghyd ag ystyried effeithiau'r datblygiad ar Dŷ'r Injan. Argymhellwyd hefyd ddiogelu adeiladau allan Gwernllwynchwyth ond y dylid cynnal arolwg llawn a chynhwysfawr ar yr adeiladau allan (Lefel 3) os nad oes modd eu diogelu. Argymhellwyd hefyd gynnal rhagor o arolygon o adeiladau a gwrych, yn ogystal â chynnal briff gwyllo yn ystod y gwaith adeiladu." (143 o eiriau)

Asedau Hanesyddol

Dylai'r crynodebau, a ddylai, fel canllaw, fod oddeutu 50 - 100 o eiriau ar gyfartaledd, gan ddibynnu ar faint a chymhlethdod yr ased, gynnwys y wybodaeth a ganlyn lle mae'n hysbys/briodol:

- Math a Chyfnod yr ased
- Lleoliad yr ased
- Natur yr hyn a ddarganfuwyd (os yw'n berthnasol)
- Dull a deunydd y gwaith adeiladu (os yw'n hysbys)
- Cyfeiriad at unrhyw asedau neu arteffactau cysylltiedig hysbys
- Dehongliadau posib (os yw'n berthnasol)
- Nodweddion neu gysylltiadau arwyddocaol, a'u maint a siâp (lle bônt yn berthnasol)

Enghreiffiau o grynodedbau asedau hanesyddol:

1. "Daeth odyr gron wedi'i leinio â cherrig i'r wyneb yn ystod gwaith cloddio adeiladau Plasty Canoloesol posib (01165g). O astudio'r gwaith serameg awgrymwyd y defnyddiwyd yr odyr i gynhyrchu teils crib gwyrdd yn ystod blynyddoedd hwyrach y 14eg neu'r 15ed ganrif. Daethpwyd ar draws cyfran uchel o grochenwaith diffygiol hefyd. Ni chloddwyd yr odyr yn llwyr ac, felly, ni sefydlwyd beth oedd ei llawn swyddogaeth." (65 o eiriau)
2. "Mae chwarel segur, yn fwy tebygol o ddyddiad canoloesol, a nodwyd o fap AO 6" yr 2^{il} Argraffiad,

i'r gogledd o Fferm Cwm-Bedlan. Wedi ymweliad â'r maes yn 2011 cofnodwyd bod y safle wedi tyfu'n wyllt." (36 o eiriau)

3. "Adeilad sydd fwy na heb mewn un darn ac a godwyd yn wreiddiol fel siop beiriannau ar gyfer Iard Gychod Genedlaethol Rhif 1 yng Nghas-gwent oddeutu 1917. Mae'r adeilad yn hirsgwar ac wedi'i wneud o flociau concrit a fwriwyd ar y safle fwy na thebyg. Er bod nifer o fynedfeydd wedi'u cau i fyny, mae rhai peirianweithiau ac adlenni drysau yn eu lle, mae'n bosib fod y drysau ar y gogledd-orllewin yn wreiddiol. Mae'r adeilad yn parhau i gael ei ddefnyddio at ddibenion peirianyddol." (83 o eiriau)

4.3 Adroddiadau ar Brosiectau

Wedi iddynt gael eu cymeradwyo gan guradur archaeolegol, rhaid i adroddiadau gael eu cyflwyno i'r CAH, lle bo'n berthnasol. Dylent fod ar ffurf PDF sy'n addas ar gyfer eu dosbarthu (nid yw ffurf PDF/A yn dderbyniol gan mai ffurf archifo yw hon). Gellir derbyn dogfennau Word hefyd.

Ni ddylai'r PDF a gyflwynir i'r CAH perthnasol gynnwys unrhyw gyfyngiadau diogelwch neu fynediad, megis cyfrineiriau, neu gyfyngiadau o ran argraffu, cadw copïo a gweld y ddogfen. Bydd y cyfyngiadau hyn yn golygu na fydd modd rhannu'r ddogfen, na chreu copïau diogelwch a chopïau wrth gefn .

Mae'r CAH yn fodlon derbyn adroddiadau PDF trwy e-bost, ar gyfryngau y mae modd eu tynnu megis cofau bach neu drwy wasanaeth lletya ffeiliau megis Dropbox. Mae gan bob CAH wahanol ofnyon; mae rhai ohonynt yn derbyn copïau papur a CDs neu DVDs, ond mae'n well gan eraill beidio. Dylech gysylltu'n uniongyrchol â'r CAHau i gadarnhau'r dull y maent yn ei ffafrio ar gyfer danfon adroddiadau.

Dylai pob adroddiad gydymffurfio â meini prawf Sefydliad Siartredig yr Archaeolegwyr (CIfA) (gweler <http://www.archaeologists.net/codes/ifa>). Os ydynt wedi'u cynhyrchu fel rhan o'r broses gynllunio, dylent hefyd gydymffurfio â gofynion yr ymgynghorydd cynllunio archaeolegol cydnabyddedig a'r canllawiau cynllunio archaeolegol rhanbarthol lle maent ar gael.⁸

Yn ychwanegol i feini prawf y CIfA, dylai pob adroddiad a gyflwynir i'r CAH perthnasol gynnwys:

- ✓ Rhif Cyfeirnod Ymholiad CAH, lle'i cafwyd
- ✓ Rhif Digwyddiad (Prif Rif Cyfeiriol y Digwyddiad) ar gyfer y gwaith prosiect (a roddwyd gan staff CAH ar gais)
- ✓ **Crynodebau dwyieithog (gorfodol)**
- ✓ Rhifau derbynodi ar gyfer archif y prosiect o storfa archifau achrededig megis y Cofnod Henebion Cenedlaethol a/neu amgueddfa berthnasol
- ✓ Awdur(on) yr adroddiad, a manylion y cwmni/sefydliad, lle bo hynny'n berthnasol
- ✓ Dyddiad cwblhau'r adroddiad
- ✓ Cyfeirnod Grid Cenedlaethol cywir ar gyfer lleoliad y prosiect (o leiaf 6 ffigur).

A fydddech cystal â nodi na fydd cymeradwyaeth gan ymgynghorydd archaeolegol yn golygu y caiff adroddiad ei roi i gadw yn y CAH

⁸ Am YAMG [Archaeological Report Monitoring Form](#) a [Notes & Guidance for WSI and PD](#)

4.4 Data Prosiect

Lle caiff ei chasglu fel rhan o brosiect (e.e. arolwg maes neu asesiad wrth ddesg), rhaid cyflwyno i'r CAH wybodaeth am unrhyw asedau hanesyddol newydd neu sydd wedi'u diweddarau, yn ddelfrydol ar ffurf cronfa ddata, taenlen neu ddata ar ffurf dablaid mewn fformat digidol a fydd yn cydymffurfio â gofynion staff CAH ac yn cynnwys yr elfennau a ddangosir yn y tabl(au) isod. Mae gwybodaeth **orffodol** wedi'i hamlygu mewn print trwm. Dylid defnyddio terminoleg reoledig ar gyfer nifer o feysydd (a amlygir yn y tablau isod). A fyddech cystal â throi at Adran 5 ar gyfer manylion y thesawrysau a gymeradwywyd ar gyfer cofnodion yng Nghymru.

Rhaid cyflwyno gwybodaeth gryno am safleoedd newydd yn Gymraeg a Saesneg fel y manylir yn 4.1 uchod.

Enw maes CAH	Diffiniad o'r maes (ar gyfer y meysydd sydd wedi'u lliwio'n biws, rhaid defnyddio'r termau rheoledig sydd ar gael yn heritagedata.org)
UID/PRN yr Ased Hanesyddol	Rhif adnabod unigryw y cofnod (Prif Gyfeirnod) ⁹ .
Enw'r Safle (Enw'r Ased Hanesyddol)	Yr enw a roddwyd i ased hanesyddol. Defnyddiwch y fformat priodol ar gyfer pob CAH : YACP: ' <i>Lleoliad, Math</i> ' e.e. Mynydd Ddu, Carnedd. YAD: Enw'r adeilad neu'r strwythur os oes un yn bodoli YAMG: ' <i>Math, Lleoliad</i> ' e.e. Carnedd, Mynydd Ddu, Pen-y-bont ar Ogwr YAG: ' <i>Math, Lleoliad</i> ' e.e. Carnedd, Mynydd Ddu
Crynodeb Cymraeg	Crynodeb neu ddisgrifiad byr yn y Gymraeg o'r safle, yn dilyn y fformat yn Adran 4.2
Crynodeb Saesneg	Crynodeb neu ddisgrifiad byr yn y Saesneg o'r safle, yn dilyn y fformat yn Adran 4.2
Disgrifiad	Dylai'r disgrifiad gynnwys o leiaf yr isod: Yr hyn yw'r safle; lle mae o; manylion y gwaith codi/gwead; unrhyw nodiadau arwyddocaol, e.e. pensaer; pwysigrwydd; datganiad o gyflwr; datganiad o ddarganfyddiaeth unrhyw ddehongliadau; cyfeiriadau ar gyfer gwybodaeth wedi'u cynnwys, ar y ffurf 'Awdur, Blwyddyn'.
Cyfeirnod Grid Cenedlaethol	Cyfeirnod Grid Cenedlaethol yr Arolwg Ordnans. Dylai tafluniad yr OSGB36 yn cael ei defnyddio os yw yn bosib.
Dwyreiniad	Cyfesuryn grid chwe ffigwr sydd a'i wnelo â'r cyfesuryn Dwyreiniad neu x
Gogleddiad	Cyfesuryn grid chwe ffigwr sydd a'i wnelo â'r cyfesuryn Gogleddiad neu y
Cymhwysydd Cyfeirnod Grid Cenedlaethol	Manylion sut mae a wnelo'r Cyfeirnod Grid Cenedlaethol â'r safle - gweler y rhestr terminoleg
Tarddiad y Cyfeirnod Grid Cenedlaethol	Manylion tarddiad y Cyfeirnod Grid Cenedlaethol - gweler y rhestr terminoleg
Math	Term manwl a ddefnyddir o fewn <i>Brasddosbarth</i> i ddiffinio defnydd a swyddogaeth ased neu ddarganfyddiad hanesyddol – defnyddiwch y rhestr terminoleg
Cyfnod	Disgrifiad o'r dosbarthiad cronolegol cyffredinol y mae'r ased neu ddarganfyddiad hanesyddol yn perthyn iddo – defnyddiwch y rhestr terminoleg
Cyflwr Goroesi	Cofnod o gyflwr ffisegol yr ased hanesyddol pan arsylwyd arno ddiwethaf, o'i gymharu â'i ffurf wreiddiol – defnyddiwch y rhestr

⁹ Mae PRNs newydd ar gael gan staff WAT HER ar gais - rydym yn annog y rhai sy'n creu cofnodion newydd i neilltuo PRN cyn cyflwyno data.

	derminoleg.
Asesiad o'r Cyflwr	Cofnod o gyflwr cyffredinol yr ased hanesyddol - defnyddiwrch y rhestr derminoleg
Disgrifiad o'r Cyflwr	Disgrifiad manwl o gyflwr yr heneb adeg y cofnodi.
Brasddosbarth	Y term dosbarthiad math hierarchaidd uchaf a ddefnyddir fel cymorthyn chwilio term - defnyddiwrch y rhestr terminoleg
Tystiolaeth	Mae'n dangos y dystiolaeth ar gyfer ased hanesyddol yr adeg y gwnaed y cofnod - defnyddiwrch y rhestr terminoleg
Blwyddyn	Mae'n cofnodi'r flwyddyn y cofnodwyd cyflwr ased hanesyddol a thystiolaeth ohono.
Cyfeirnodau	Unrhyw gyfeirnodau a nodir yn y disgrifiad. A fyddech cystal â nodi cyfeiriadaeth Harvard lawn.
Ysgrifennir y Cofnod gan	Enw'r person sy'n creu'r cofnod.
Ysgrifennir y Cofnod ar	Dyddiad ysgrifennu'r cofnod
Hawlfraint	Deiliad hawlfraint y cofnod.

Ffigur 2. Gwybodaeth sy'n ofynnol ar gyfer cofnodion asedau hanesyddol

Mae darparu'r wybodaeth sylfaenol orfodol i'r CAHau yn galluogi'r staff i ymgorffori'r cofnodion yn unol â gofynion sylfaenol Safon MIDAS ar gyfer Data Treftadaeth y DU y mae'r CAHau yn glynu wrthi. Mae unrhyw wybodaeth ychwanegol ar gyfer gweddill y meysydd y gall cyfranwyr ei darparu yn gwella ehangder a dyfnder y cofnod ac yn arfer da.

Gwybodaeth ychwanegol lle mae ar gael/yn berthnasol

Mae gan CAHau, mewn cydweithrediad â Gweithgor Safonau Data Amgylchedd Hanesyddol (Cymru), ffyrdd safonol o gofnodi gwybodaeth ychwanegol, yn enwedig felly wybodaeth sydd a'i gwneio â Bygwth Peryglu a Rheoli ased hanesyddol. Manylir ar rai o'r meysydd hyn yn y tabl isod a dylid cyfeirio at restr terminoleg sy'n berthnasol i Gymru. Am ragor o wybodaeth nad yw ei manylion yma a fyddech cystal â chysylltu â'r staff CAH perthnasol yn uniongyrchol i drafod anghenion.

Enw Maes CAH	Diffiniad o'r maes (ar gyfer y meysydd sydd wedi'u lliwio'n biws, rhaid defnyddio'r termau rheoledig sydd ar gael yn heritagedata.org)
Perthynas y Croesgyfeirio	Mae'n nodi math y berthynas rhwng cofnodion - defnyddiwrch y rhestr derminoleg sydd ar gael gan y CAHau
Adnodd y Croesgyfeirio	Mae'n nodi'r set ddata y mae'r rhif cyfeirnod yn cyfeirio ati - defnyddiwrch y rhestr derminoleg sydd ar gael gan y CAHau
Rhif y Croesgyfeirio	Mae'n nodi rhif cyfeirnod y cofnod y mae'n ymwneud ag o.
Statws	Mae'n nodi'r statws sy'n gysylltiedig ag ased hanesyddol.
Cyfeirnod y Statws	Mae'n nodi'r rhif cyfeirnod sy'n gysylltiedig â statws.
Graddfa'r Statws	Mae'n nodi graddfa statws ased hanesyddol
Math y Bygythiad	Math y bygythiad sy'n wynebu ased hanesyddol - defnyddier y rhestr terminoleg
Arwyddocâd y Bygythiad	Cofnodi arwyddocâd y bygythiad mewn perthynas â'i effaith ar ased hanesyddol- defnyddier y rhestr derminoleg
Dyddiad Cofnodi'r Bygythiad	Y dyddiad y cofnodwyd y bygythiad
Ydyw'r Safle mewn Perygl	Ydyw'r ased hanesyddol mewn perygl - blwch gwirio V / x
Lefel y Perygl	Lefel y perygl i ased hanesyddol
Graddfa'r Perygl	Pa mor beryglus yw ased hanesyddol - defnyddier y rhestr terminoleg
Argymhellion ar gyfer Rheoli	Unrhyw argymhelliad a wneir ar gyfer rheoli ased hanesyddol
Sylwadau ar gyfer Rheoli	Gwybodaeth reoli ychwanegol nad yw'n argymhelliad

Categori'r Ased Hanesyddol	Pwysigrwydd/gwerth cymharol a roddir i ased hanesyddol adeg asesu – gweler y rhestr derminoleg
Ymweliad safle gan	Enw'r unigoly sy'n ymweld â'r safle
Dyddiad yr ymweliad safle	Dyddiad yr ymweliad

Ffigur 3. Gwybodaeth ychwanegol y gellir ei chofnodi ar gyfer asedau hanesyddol

4.5 Ffotograffau

A fyddech cystal â thrafod â staff y CAH perthnasol y gofynion ar gyfer cyflwyno deunydd ffotograffig; efallai y bydd rhai'n fodlon cymryd y catalog cyfan, lle byddai eraill yn derbyn delweddau dethol yn unig. Oni bai fod y ffotograffau o ryw oedran penodol, delweddau digidol yn unig a gânt eu derbyn.

Mae'n bwysig fod ffotograffau digidol yn cael eu cymryd yn unol â safonau gofynnol ac y caiff metaddata penodol ei gofnodi ar gyfer pob delwedd. Lle bo modd, defnyddiwch ffurf TIFF ar gyfer creu delweddau. Pan nad oes modd defnyddio TIFF, argymhellir defnyddio ffeiliau JPEG o'r ansawdd uchaf (h.y. y cywasgiad isaf), oni bai bod modd creu ffeiliau RAW a'u troi yn rhai TIFF.

Rhaid i'r feddalwedd a ddefnyddir i brosesu'r delweddau sicrhau bod data exif gwreiddiol (gwybodaeth y mae'r camera'n ei chreu i gofnodi gosodiadau a dyddiad y ddelwedd) yn cael eu cadw. Dylid cyflwyno ffotograffau fel **ffeiliau delwedd unigol**, nid o fewn dogfen (e.e. ffeil Word neu PDF).

Bydd y CAHau yn derbyn delweddau lle mae'r metaddata wedi'u creu yn unol â chanllawiau Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru ar gyfer Archifau Digidol <http://rcahmw.gov.uk/wp-content/uploads/2016/09/RCAHMW-Guidelines-for-Digital-Archives.pdf>. Dylid cyflwyno metaddata (h.y. y catalog ffotograffig) i'r CAH gyda delweddau digidol, os oes modd fel ffeil Excel mewn fformat 97-2003 (.xls) neu 2010 (.xlsx).

Dylai'r metaddata gynnwys yr wybodaeth sylfaenol ganlynol ar gyfer delweddau digidol gwreiddiol:

- Dull Adnabod y Ddelwedd
- Y Prif Rif Cyfeiriol
- Prosiect
- Rhif Cyd-destun (os yw'n berthnasol)
- Enw'r Ased Hanesyddol
- Enw'r Nodwedd (os yw'n berthnasol)
- Dyddiad pryd tynnwyd y ffotograff
- Cyfeiriad y llun (nodwch a dynnwyd y llun "O" neu "Yn wynebu" cyfeiriad)
- Enw'r ffotograffydd
- Lleoliad y prif ffotograff / y ffotograff gwreiddiol
- Amodau Hawlfraint/Mynediad
- Cwblhawyd y cofnod gan
- Dyddiad cwblhau'r cofnod

Mae'r wybodaeth a ganlyn hefyd yn ddefnyddiol ei chofnodi:

- Disgrifiad byr o'r ffotograff.
- Y rheswm dros dynnu'r ffotograff, e.e. monitro cyflwr; cofnodi cloddiaid archaeolegol; cyfoethogi CAH.

Os yw ffotograffiaeth draddodiadol (wlyb) wedi'i digido yn ffurfio rhan o gasgliad y prosiect, mae'n bosib y bydd angen metaddata ychwanegol. Dylech drafod hyn â'r CAH perthnasol.

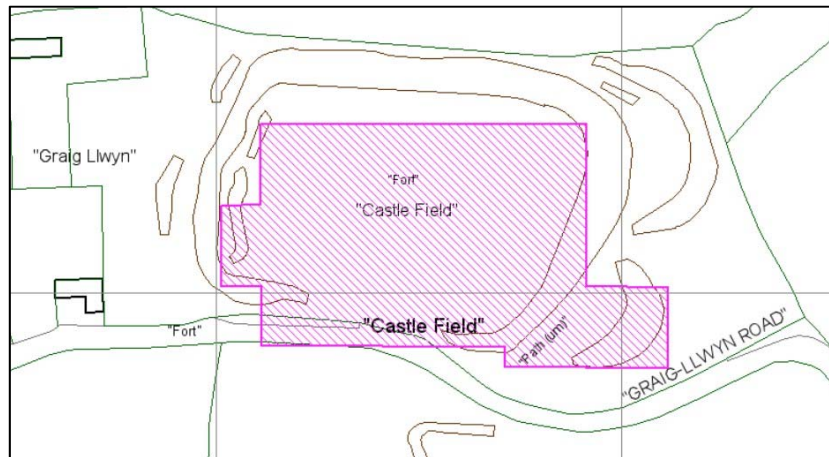
4.6 Polygon(au) Digwyddiadau

Os yw prosiect wedi defnyddio GIS, CAD neu feddalwedd lluniadu i greu darlun graffigol o ardal y prosiect, neu elfennau penodol sy'n ffurfio rhan o'r prosiect, dylid rhannu'r rhain â'r CAH perthnasol. Er enghraifft: ardal cloddiaid neu arolwg; neu'r ardal ddatblygu ar gyfer asesiad wrth ddesg. Dylid darparu hwn ffurf cyfredin GIS neu CAD os yw'n bosib (megis ESRI shapefile neu dab MapInfo – ond gellir derbyn ffurfiau eraill). Dylai fod ganddo'r wybodaeth briodoledd a ddangosir yn Ffigur 5¹⁰ (mae modd darparu ffeil dempled mewn nifer o ffurfiau ar gais):

Enw'r Maes	Data Enghraifft 1	Data Enghraifft 2
Prif Rif Cyfeiriol y Digwyddiad	E001234	
Rhif y Prosiect	A4000	P1234
Enw'r Prosiect	Arolwg Geoffisegol Castle Field	Trefynwy AWDD
Sefydliad	Geophysics R Us	Archaeology UK
Dyddiad	Mehffin 2015	Awst 2014
Ffynhonnell y Gwaith Digidol	Grid Arolwg GPS	Map Digidol AO 2014
Maint y Gwaith Digidol	Amherthnasol	1:12,500
Disgrifid o'r ardal sydd wedi'i digido	Maint Ardal yr Arolwg	Maint yr Ardal Ddatblygu

Ffigur 4. Gwybodaeth sy'n ofynnol ar gyfer darluniau gofodol o brosiectau archaeolegol

¹⁰ Efallai y bydd metaddata ychwanegol yn ofynnol gan YAG – a fydddech cystal â thrafod hyn yn uniongyrchol gyda staff y CAH



Ffigur 5. Enghraifft o bolygon digwyddiad yn dangos ardal arolwg geoffisegol ar gyfer Castle Field

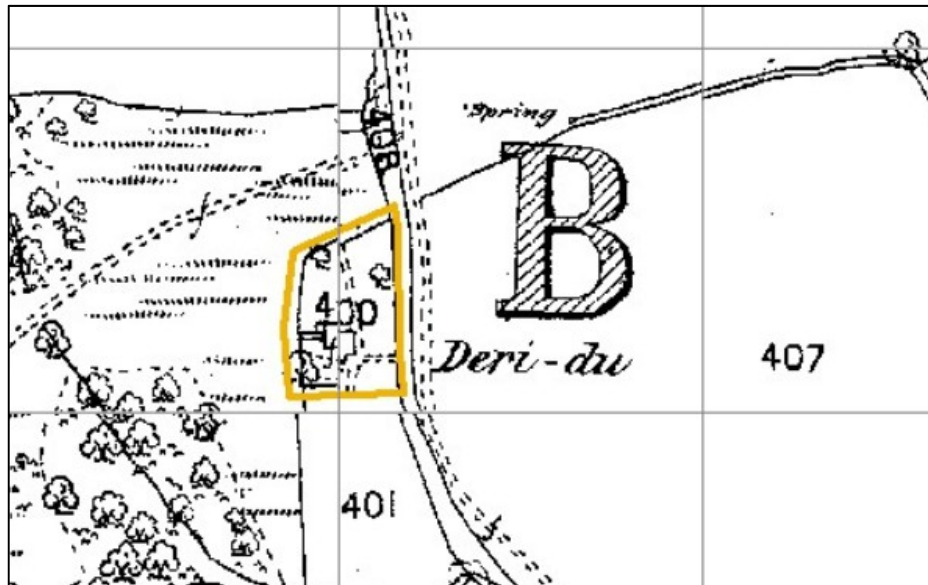
4.7 Polygon(au) Asedau Hanesyddol

Os yw prosiect wedi defnyddio GIS, CAD neu feddalwedd luniadu i greu darlun graffigol o faint yr adnodd archaeolegol, ac mae meintiau asedau archaeolegol wedi cael eu creu, dylid rhannu'r rhain â'r CAH perthnasol. Dylid cyflwyno hyn ar ffurf GIS gyffredin os yw'n bosib (yn yr un modd â pholygonau digwyddiadau uchod) a dylai fod â'r wybodaeth briodoledd a ddangosir yn Ffigur 7¹¹ (mae modd cyflwyno ffeil dempled mewn nifer o ffurfiau ar gais). Os yw'n bosib, dylid darparu'r rhain heb fyffer. Os oes byffer, dylid nodi ei faint yn glir yn y metaddata.

Enw'r Maes	Data Enghraifft 1	Data Enghraifft 2
Prif Rif Cyfeiriol neu Rif Adnabod y Safle	01234w	SO12
Sefydliad	Archaeology UK	Archaeology UK
Dyddiad	Mehefin 2015	Awst 2014
Ffynhonnell y Gwaith Digido	Map AO Argraffiad 1 ^{af}	Map Digidol AO
Dyddiad y Ffynhonnell	1878	2014
Maint y Gwaith Digido	1:500	1:250
Cynrychiolaeth Ddigidol	Maint y safle gwreiddiol	Faint o weddillion sydd ar ôl

Ffigur 6. Gwybodaeth sy'n ofynnol ar gyfer darluniau gofodol o asedau hanesyddol

¹¹ Efallai y bydd metaddata ychwanegol yn ofynnol gan YAG – a fyddoch cystal â thrafod hyn yn uniongyrchol gyda staff y CAH



Ffigur 7. Enghraifft o bolygon safle yn dangos ardal Deri-du House a Thir Amgaeëdig ar fap OS Argraffiad 1af

4.8 Metaddata Ychwanegol

Dylid darparu metaddata ar gyfer cronfeydd data a tablau GIS os yw'r set ddata'n fawr neu â strwythur neu gynnwys gwahanol i'r rhai a nodir uchod. Dylid creu'r metaddata hyn yn unol â chanllawiau CBHC ar gyfer Archifau Digidol¹² a chanllawiau eraill cysylltiedig. A fyddoch cystal â chysylltu â staff y CAH perthnasol i drafod gofynion metaddata lle bo'n berthnasol.

Sylwch nad yw CAHau yn storfeydd archifau achrededig. Dylai archifau ar gyfer prosiectau archaeolegol a gyflawnir yng Nghymru gael eu rhoi ar gadw gyda CBHC (archifau dogfennol neu ddigidol) a/neu yr amgueddfa berthnasol (archif arteffact/ecoffact). Gweler adran 5.2 am ragor o wybodaeth.

¹² <http://rcahmw.gov.uk/wp-content/uploads/2016/09/RCAHmw-Guidelines-for-Digital-Archives.pdf>

5. Safonau Data Amgylchedd Hanesyddol a Thesawrysau i Gymru

Mae Gweithgor Safonau Data Amgylchedd Hanesyddol Cymru'n gweithio i greu, cynnal a datblygu safonau a gweithdrefnau y cytunwyd arnynt yn genedlaethol ar gyfer creu, cynnal, storio ac adfer data sy'n ymwneud â'r amgylchedd hanesyddol ledled Cymru a chael mynediad ato. Mae'r grŵp yn cynnwys cynrychiolwyr o Cadw, Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru, pedair Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru, Amgueddfa Cymru, yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol ac eraill sy'n gyfrifol am setiau data cenedlaethol, rhanbarthol a lleol.

Mae'r grŵp wedi llunio nifer o thesawrysau a rhestri terminoleg reoledig ar gyfer cofnodi gwahanol fathau o ddata cysylltiedig â'r amgylchedd hanesyddol. Mae'r rhain i'w cael ar y wefan ar gyfer y DU gyfan <http://heritagedata.org/live/schemes.html> lle gellir cael mynediad at eirfaedd data cysylltiedig ar gyfer data treftadaeth ddiwylliannol. Dylai'r rhai sy'n creu data ddefnyddio'r thesawrysau a'r rhestri geiriau ar gyfer Cymru y cytunwyd arnynt wrth greu data er mwyn sicrhau y ceir cofnodion cyson a chynorthwyo gwaith adfer data o'r CAH a setiau data cysylltiedig eraill, megis Cofnod Henebion Cenedlaethol.

Mae'r CAHau yn glynu wrth nifer o safonau data a chanllawiau arferion da ar gyfer Cymru a'r DU, gan gynnwys:

- MIDAS UK
- UK GEMINI v2 Metadata for Spatial Data
- MIDAS XML Spatial Schema
- ADS GIS Guide to Best Practice
- Informing the Future of the Past (IFP) Guidelines for HERs.

Mae rhagor o wybodaeth i'w cael yn <http://archaeologydataservice.ac.uk/ifp/> a <http://heritage-standards.org.uk/>. Gall cyfranwyr sy'n darparu'r wybodaeth ofynnol helpu'r CAHau i gydymffurfio â'r safonau hyn yn fwy cyson drwy osgoi sefyllfaoedd lle ceir bylchau yn y cofnod, ac rydym yn gwerthfawrogi'r cyfraniad hwn.

5.1 Defnyddio heritagedata.org

I ddod o hyd i dermau penodol a ddefnyddir yng Nghymru wrth greu data ac ysgrifennu crynodebau, defnyddiwch y ffurflen chwilio yn <http://heritagedata.org/live/searchForm.php>. Drwy ddefnyddio hon, gall defnyddwyr ddewis y thesawrws priodol (a ddisgrifir fel *Scheme* - chwiliwch drwy'r rhestr o dan *RCAHMMW*) ac yna'r term priodol. I ddod o hyd i dermau Cymraeg, bydd angen clicio ar y term priodol yn y canlyniadau chwilio Saesneg ac edrych ar y [skos:prefLabel](http://skos.prefLabel) o dan y Saesneg i weld y term Cymraeg cyfatebol. Gweler Ffigur 8 isod am fwy o arweiniad. Yn Saesneg yn unig y mae gwefan Heritage Data ar gael.

The figure consists of four numbered screenshots of the Heritage Data website interface:

- 1:** The 'Scheme List' dropdown menu is open, showing various thesauri such as 'Historic England', 'RCANMS', and 'RCANHW'. The 'MONUMENT TYPE (WALES)' scheme is selected.
- 2:** The search results page shows 11 matches for the label 'barn'. The first result, 'ABBEY BARN', is highlighted.
- 3:** The search results page is shown again, with 'BARN' highlighted as the selected term.
- 4:** The details page for the 'BARN' term is displayed. The 'skos:prefLabel' property is circled in red, showing the value 'YSQBOR [cy]'. Other properties like 'skos:altLabel' and 'skos:scopeNote' are also visible.

Ffigur 8. Dull o chwilio am gyfieithiadau o dermau yn heritagedata.org: 1. Dewiswch y thesawrws (*scheme*) priodol; 2. Cyflwynwch label sy'n berthnasol i'r term chwilio dan sylw; 3. Dewiswch y term mwyaf priodol; 4. Chwiliwch am y cyfieithiad Cymraeg o dan y term Saesneg, o dan y label *skos:prefLabel* wedi ei ddilyn gan yr ôl-ddodiad (cy).

5.2 Safonau Archifo

Fel y nodir uchod, nid yw'r CAHau yn archifau ffurfiol ac ni allant dderbyn deunyddiau archif. Dylid paratoi archifau archaeolegol yn unol â'r *Safon Genedlaethol a Chanllawiau Arfer Gorau ar gyfer Casglu ac Adneuo Archifau Archaeolegol yng Nghymru* (gweler <http://www.welshmuseumsfederation.org/en/news-archive/resources-landing/Collections/national-standard-and-guidance-for-collecting-and-depositing-archaeological-archives-in-wales-2017.html>) a'u rhoi ar gadw gyda'r gadwrfa achrededig briodol.

Dylid paratoi archifau digidol yn unol â chanllawiau CBHC y cyfeirir atynt uchod¹³, a'u rhoi ar gadw gyda'r Comisiwn yn uniongyrchol. Mae'n bosib y bydd gofyn rhoi copïau o'r archif digidol ar gadw gyda'r CAH statudol. Gall CAHau unigol roi cyngor ar hyn.

¹³ <http://rcahmw.gov.uk/wp-content/uploads/2016/09/RCAHMW-Guidelines-for-Digital-Archives.pdf>

6. Cytundeb a Hawlfraint Data

6.1 Atgynhyrchu data dan Hawlfraint CAH

Lle mae'r adroddiad yn cynnwys neu'n atgynhyrchu gwybodaeth o'r CAH, dylai'r gydnabyddiaeth a'r datganiad hawlfraint perthnasol fod wedi'i nodi yn yr adroddiad, fel a ganlyn:

Yn tarddu o'r wybodaeth a gedwir gan hawlfraint Ymddiriedolaeth Elusennol CAH YAMG. Mae'r adroddiad hwn yn cynnwys deunydd sy'n hawlfraint i Ymddiriedolaeth Elusennol CAH YAMG ac hawlfreintiau partion eraill gan cynnwys hawlfraint y Goron lle nodir.

Mae'r adroddiad hwn yn cynnwys deunydd sy'n hawlfraint i Ymddiriedolaeth Elusennol CAH YACP (flywddyn).

Yn tarddu o'r wybodaeth a gedwir gan hawlfraint i Ymddiriedolaeth Elusennol CAH YAG.

Mae'r adroddiad hwn yn cynnwys deunydd sy'n hawlfraint i Ymddiriedolaeth Elusennol CAH YAD.

Argymhella'r CAH gyfeirio Prif Rifau Cyfeiriol mewn adroddiadau a chyhoeddiadau fel a ganlyn:

HER PRN CPAT1234

HER PRN DAT1234

HER PRN GGAT01234w

Cofnod Amgylchedd Hanesyddol (CAH) Ymddiriedolaeth Archaeolegol Gwynedd (GAT) PRN 1234 neu HER PRN GAT1234

Dylech roi esboniad o unrhyw fyrfoddau CAU/PRN a ddefnyddiwyd yn yr adroddiad.

6.2 Cytundeb Data

Dylai'r rhai hynny sy'n cyflwyno data sicrhau bod ganddynt yr hawliau (hawlfraint, IPR, hawl bas data) i gyflwyno data i'r CAH. Lle nad y cyflenwr yw deilydd yr hawliau yna dylid cyflwyno dogfennau ategol yn nodi manylion deilydd (deiliaid) yr hawliau, yn cynnwys unrhyw ganiatâd a roddir neu gyfyngiadau wrth ddefnyddio/dosbarthu data.

Adeg y cyflwyno bydd cyfranwyr CAH yn cael y cyfle i lofnodi Cytundeb Cyflwyno Data (os nad oes un wedi'i gyflwyno'n flaenorol). Wrth lofnodi Cytundeb Cyflwyno Data, bydd cyfranwyr CAH yn nodi'n fanwl sut y byddent yn dymuno neu ddim yn dymuno i'w data gael ei ddefnyddio gan y CAH. Nid yw'r CAH yn trosglwyddo unrhyw hawliau a phery'r holl hawliau gyda deilydd (deiliaid) gwreiddiol yr hawliau. Dylid cwblhau Ffurflen Eithrio Data os oes Cytundeb Cyflwyno Data eisoes yn ei le, ond nid yw gwybodaeth sydd newydd ei roi i gadw yn dod dan y cytundeb hwn.

Mae'n bosib y gofynnir i gyfranwyr i'r CAH a fyddent yn caniatáu i ddisgrifiadau cryno a luniwyd ar gyfer adroddiadau a chofnodion safle ddod o dan Hawlfraint y Goron. Os bydd y cyfranwr yn cytuno, bydd angen cwblhau gweithred drosglwyddo rhwng y cyfranwr a Llywodraeth Cymru.

6.3 Atgynhyrchu data nad yw dan Hawlfraint CAH

Yn yr achos o ddsbarthu deunydd hawlfraint 3^{ydd} parti (h.y. deunydd nad yw'n hawlfraint Ymddiriedolaeth Elusennol CAH Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru) gan y CAH, bydd y datganiad a ganlyn ynghlwm wrth y deunydd:

Rhyddhau Gwybodaeth Trydydd Parti

Hawlfraint trydydd person yw'r wybodaeth a gyflwynir. Rhoddwyd caniatâd i'r CAH gyflwyno'r deunydd hwn, fodd bynnag, mae'r deunydd hwn wedi'i fwriadu ar gyfer gwybodaeth a gwaith ymchwil yn unig. Ni chaniateir ei drosglwyddo i drydydd parti, ei atgynhyrchu na'i gyhoeddi heb gael caniatâd y ffynhonnell wreiddiol.

Mae'r deunydd a ganlyn wedi'i gyflwyno dan delerau'r rhybudd uchod.

Deunydd

Ffynhonnell Wreiddiol



7. Manylion Cyswllt

Cysylltwch â'r CAH perthnasol os oes gennych gwestiynau neu os ydych yn dymuno trafod gofynion data.

YACP

her@cpat.org.uk

01938 553670

YAD

info@dyfedarchaeology.org.uk

01558 823131

YAMG

her@ggat.org.uk

01792 634225

YAG

her@heneb.co.uk

01248 352535

8. Rhestr termau a chysyniadau

Archwilio	Mae Archwilio yn rhoi mynediad i'r cyhoedd at y Cofnodion Amgylchedd Hanesyddol (CAHau) ar gyfer pob awdurdod lleol yng Nghymru. Mae'n cynnwys (neu'n rhoi mynediad at) wybodaeth ar ddegau o filoedd o safleoedd hanesyddol neu waith ymchwiliol yng Nghymru. Cynhelir y CAHau ar ran Gweinidogion Cymru gan y pedair ymddiriedolaeth archaeolegol ranbarthol yng Nghymru ac i gydymffurfio â gofynion Deddf yr Amgylchedd Hanesyddol (Cymru) 2016. Gweler www.archwilio.org.uk
Cadw	Gwasanaeth amgylchedd hanesyddol Llywodraeth Cymru yw Cadw, sy'n gweithio i sicrhau bod amgylchedd hanesyddol Cymru yn hygyrch ac yn cael ei ddiogelu'n dda (gweler http://cadw.gov.wales)
Ymddiriedolaeth Archaeolegol Clwyd-Powys:	Un o'r pedair ymddiriedolaeth archaeolegol yng Nghymru (gweler www.cpat.org.uk)
Ymddiriedolaeth Archaeolegol Dyfed	Un o'r pedair ymddiriedolaeth archaeolegol yng Nghymru (gweler http://www.dyfedarchaeology.org.uk/)
Digwyddiad	Ymchwiliad i un agwedd neu fwy o'r amgylchedd hanesyddol (gweler nodyn 5 ar dudalen 9)
System Gwybodaeth Ddaearyddol (GIS)	Mae System Gwybodaeth Ddaearyddol wedi'i chynllunio i greu, dangos, storio a dadansoddi mapiadau digidol a gwybodaeth ofodol.
Ymddiriedolaeth Archaeolegol Morgannwg Gwent	Un o'r pedair ymddiriedolaeth archaeolegol yng Nghymru (gweler www.ggat.org.uk)
Ymddiriedolaeth Archaeolegol Gwynedd	Un o'r pedair ymddiriedolaeth archaeolegol yng Nghymru (gweler www.heneb.co.uk)
Ymddiriedolaeth Elusennol CAH	Caiff pob CAH yng Nghymru ei chadw mewn ymddiriedolaeth elusennol ar wahân a'i rheoli gan y rhiant- Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru.
HEROS	System Agored Cofnodion Amgylchedd Hanesyddol; y system rheoli data a ddefnyddir gan Ymddiriedolaethau Archaeolegol Cymru i gael mynediad at eu data CAH ar asedau treftadaeth.
Ased Hanesyddol	Safle, adeilad, gwrthrych neu nodwedd arall a gofnodwyd mewn cofnod amgylchedd hanesyddol neu adnodd arall tebyg.
Gweithgor Safonau Data ar yr Amgylchedd Hanesyddol	Caiff y Gweithgor Safonau Data ar yr Amgylchedd Hanesyddol ei gadeirio gan CBHC a bydd yn cwrdd yn chwarterol i drafod a datblygu safonau data. Mae'r sefydliadau a gynrychiolir yn cynnwys CBHC, y pedair ymddiriedolaeth archaeolegol Cymru, Cadw, Amgueddfa Cymru, yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol, ac eraill sy'n ymwneud â chreu neu reoli data – megis cynrychiolwyr o'r Parciau Cenedlaethol.
Cofnod Amgylchedd Hanesyddol (CAH)	Y CAHau yw'r brif ffynhonnell ranbarthol o wybodaeth am yr amgylchedd hanesyddol. Maent yn systemau gwybodaeth cymhleth, sy'n cynnwys cronfa ddata gyfrifiadurol berthynol a System Gwybodaeth Ddaearyddol (GIS) sy'n

	<p>cael eu diweddaru'n rheolaidd. I gefnogi'r adnoddau digidol, ceir casgliadau digidol a chorfforol ychwanegol a gedwir ym mhob un o Ymddiriedolaethau Archaeolegol Cymru. Mae'r CAHau yn cynnwys gwybodaeth ynghylch pob agwedd ar weithgarwch dynol yn y tirwedd, o'r cyfnod cynhanesyddol cynharaf hyd heddiw, yn ymwneud ag ardaloedd, digwyddiadau gwrthrychau a safleoedd. Mae gan y CAHau fynediad at ddata a gedwir gan ddarparwyr eraill megis Cadw, CBHC, Amgueddfa Cymru, Cyfoeth Naturiol Cymru ac awdurdodau lleol, neu maent yn cysylltu â'r data hyn.</p> <p>Cofnodion Safleoedd a Henebion oedd yr enw blaenorol ar y CAHau, ond daethant i gael eu galw'n Gofnodion Amgylchedd Hanesyddol i adlewyrchu'r cwmpas ehangach o wybodaeth sydd ar gael a'r ffaith fod y CAHau yn cael eu cydnabod yn allanol i fod yn cyrraedd y meincnodau CAH cam 1 a ddisgrifir yn nogfen English Heritage/ALGAO 2002 <i>Historic Environment Records: Benchmarks for Good Practice</i> a addaswyd i gael ei defnyddio yng Nghymru.</p>
JPEG	Delwedd ddigidol 'Joint Photographic Experts Group'. Y fformat y mae'r mwyafrif o gamerâu digidol yn ei gynhyrchu. Mae'r math hwn o ffeil yn colli ansawdd bob tro mae'n cael ei arbed.
Y Cofnod Henebion Cenedlaethol	Caiff y Cofnod Henebion Cenedlaethol ei reoli gan CBHC ar mae ar gael ar-lein yn http://www.coflein.gov.uk/
RAW	Delwedd ddigidol grai (h.y. heb ei phrosesu). Mae llawer o gamerâu'n gallu cymryd ffeiliau RAW, ond fel arfer mae'r gallu i agor y ffeiliau'n dibynnu ar wneuthuriad y camera. Argymhellir eu bod yn cael eu cadw fel ffeiliau TIFF at ddibenion archifo. Weithiau cyfeirir at ffeiliau RAW gan ddefnyddio enw perchnogol sy'n cyfeirio at feddalwedd/cynhyrchwr y camera a ddefnyddiwyd i greu'r ddelwedd, e.e. mae ffeiliau Nikon yn creu ffeiliau RAW sydd ag enw ffeil yn gorffen gyda .NEF
Comisiwn Brenhinol Henebion Cymru (CBHC)	CBHC sy'n curadu'r Cofnod Henebion Cenedlaethol ac Archif Archaeolegol Cenedlaethol Cymru (gweler https://rcahmw.gov.uk/home/). Byddant yn gweithio ar brosiectau thematig ac yn cynnig amrywiaeth o arbenigedd, gan gynnwys arolygon arbenigol. Mae CBHC yn monitro rhaglenni gwaith CAH ar ran Cadw.
TIFF	Delwedd ddigidol 'Tagged Image File Format'. Y math o ddelwedd sy'n cael ei ystyried yn fath safonol ar gyfer archifo, gan nad yw'n colli ansawdd wrth ei gadw.
Ymddiriedolaethau Archaeolegol Cymru	Ceir pedair ymddiriedolaeth archaeolegol yng Nghymru. O ran eu hardaloedd daearyddol, gyda'i gilydd maent yn gwasanaethu Cymru gyfan. Mae pob ymddiriedolaeth yn cael rhywfaint o gymorth grant gan Cadw ac yn cynnwys: adran rheoli treftadaeth sy'n rheoli'r Cofnod Amgylchedd Hanesyddol rhanbarthol ac yn darparu cyngor a gwybodaeth i amrywiaeth eang o unigolion a sefydliadau, gan gynnwys llywodraeth leol a chenedlaethol; ac adran gwasanaethau masnachol sy'n tendro am brosiectau archaeolegol.



Atodiad A – Ffurflen Gyflwyno Gwybodaeth CAH CYMRU

Ffurflen Cyflwyno Gwybodaeth CAH CYMRU

Mae'r wybodaeth a gyflwynir ar gyfer cofnod sydd eisoes yn bodoli i gofnodi ased hanesyddol newydd.

Ar gyfer safle sydd eisoes yn bodoli, a fyddoch cystal â nodi gwybodaeth lle mae angen newid/diweddaru cofnodion yn unig.

MANYLION O'R ASED HANESYDDOL

Prif Rif Cyfeiriol/Rhif Adnabod:	Enw'r Safle	Ymddiriedolaeth Archaeolegol Cymru
---	--------------------	---

LLEOLIAD YR ASED HANESYDDOL (os yw'n gofnod newydd neu anghywir)

Os oes modd, marciwch leoliad y safle ar fap AS a rhoi copi ynghlwm wrth y ffurflen hon.

Cyfeirnod Grid Cyffredinol (CGC)	CGC wedi'i gymryd o fap? <input type="checkbox"/> GPS? <input type="checkbox"/>
---	--

Defnyddiwch ganol yr ased hanesyddol os oes modd, fel arall nodwch o ble mae'r cyfeirnod grid wedi'i gymryd:

DISGRIFIAD O'R ASED HANESYDDOL

Bydd y disgrifiad yn cynorthwyo i adnabod math, swyddogaeth a dyddiad y safle

Disgrifiad llawn (*gan gynnwys maint bras y safle os oes modd*)

Parhewch ar dudalen arall os oes rhaid

Tystiolaeth: (*a fyddoch cystal â defnyddio termau safonol CAH**)

Cyfnod amcangyfrifedig: (*a fyddoch cystal â defnyddio termau safonol CAH**)

Math y safle: (*a fyddoch cystal â defnyddio termau safonol CAH**)

CYFLWR YR ASED HANESYDDOL

Bydd y wybodaeth hon yn cynorthwyo i asesu cyflwr y safle a bygythiadau i'w oroesiad

Cyflwr: (*a fyddoch cystal â defnyddio termau safonol CAH**)

Disgrifiad o'r cyflwr: (*yn cynnwys maint y goroesiad a'r difrod*)

Unrhyw fygythiadau i'r ased hanesyddol? (*a fyddoch cystal â dewis termau safonol CAH* a chynnwys disgrifiadau*)

GWYBODAETH YCHWANEGOL

Ydych chi wedi tynnu lluniau? Wedi cynhyrchu lluniadau? Beth yw'r ffynonellau ar gyfer y wybodaeth a gyflwynir ar y ffurflen hon?

EICH MANYLION

Enw	Prosiect (lle bo'n berthnasol)	Dyddiad y cofnod
------------	---------------------------------------	-------------------------